

KSZTAŁTOWANIE SIĘ CEN PRODUKTÓW ROLNYCH W ZSRR¹

Obecnie w ZSRR stosowane są trzy rodzaje cen na produkcję realizowaną przez kolchozy:

- 1) ceny skupu państwowego,
- 2) ceny skupu spółdzielczego (tzw. „ceny komisowe”), według których kolchozy sprzedają produkty spółdzielniom spożywcom,
- 3) ceny wolnorynkowe.

Decydujące znaczenie mają państwowe ceny skupu, gdyż według tych sprzedają kolchozy główną część swojej produkcji towarowej i otrzymują z tego tytułu przeszło 90% swoich dochodów.

O ile ceny wolnorynkowe i skupu spółdzielczego kształtują się w zasadzie na podstawie podaży i popytu w miejscach ich realizacji, to ceny skupu ustalane są w sposób planowy.

Planowe kształtowanie cen stanowi jedno z głównych narzędzi planowania gospodarki socjalistycznej. Pozwala ono na wykorzystanie cen do ustalania społecznie niezbędnych nakładów produkcyjnych, stwarza bodźce dla uzyskania wyższych wskaźników wydajności pracy, postępu technicznego, obniżenia kosztów produkcji itp. W warunkach gospodarki ZSRR ceny ustala się na podstawie zmian ekonomicznych zachodzących w produkcji. Z kolei ceny te służą jako środek oddziaływania na poziom produkcji i spożycie zgodnie z realnymi możliwościami gospodarki narodowej.

Stabilizacja cen na produkty rolnicze pozwala kolchozom i sowchozom na prawidłowe, bieżące i perspektywiczne planowanie produkcji. Równocześnie z zapewnieniem przez państwo zbytu wytworzonej produkcji, stałość cen stwarza warunki niezbędne dla stałego wzrostu produkcji i obniżania kosztów własnych.

Obniżenie kosztów własnych produkcji, to główna droga do zwiększenia rentowności, do zwiększenia tej części wpływów pieniężnych, która może być wykorzystana dla zwiększenia funduszy gospodarstwa i do podwyższenia stopy życiowej członków kolchozów.

Kształtujące się w chwili obecnej ceny na podstawowe rodzaje produkcji rolniczej zostały ustalone w 1958 r. Ustalono je z uwzględnieniem konieczności pokrycia przez kolchozy nakładów produkcyjnych i zapewnienia reprodukcji rozszerzonej zgodnie z perspektywnym planem wzrostu produkcji roślinnej i zwierzęcej. Uwzględniono również konieczność wydzielenia określonych kwot na świadczenia dla państwa, ubezpieczenia itp. ceny na środki materiałowo-techniczne nabywane przez gospodarstwa (traktory, samochody, paliwo i smary, nawozy sztuczne i inne) ustalane były również z uwzględnieniem konieczności pokrycia nakładów na ich produkcję i zapewnienia przeciętnej rentowności przedsiębiorstwa przemysłowego.

Poziom (przeciętny w ZSRR) bieżących cen skupu na podstawowe rodzaje produkcji rolniczej przedstawia się następująco (w rublach za 1 tonę):

Zboże	74	Owce (średniej jakości)	550
Ziemniaki	40	Bekony i tuczniki	1 310
Buraki cukrowe	23,5	Kury, kurczęta	1 400
Włókno lniane	2 300	Mleko	115
Włókno konopne	2 300	Wełna cienka	4 100
Bydło (średniej jakości)		Wełna półcienka	3 290
waga żywa	900	Wełna półgruba	2 470

¹ Na podstawie broszury pt. „Wlijanije cen na koliczestwiennyje i kaczestwiennyje pokazatieli sielkochozjastwiennowo proizwodstwa w SSSR”, Moskwa 1963.

Biorąc za punkt wyjścia przyrodnicze i ekonomiczne warunki produkcji poszczególnych rejonów, ceny skupu zostały zróżnicowane w przekroju poszczególnych republik związkowych i stref przyrodniczo-ekonomicznych. Zróżnicowanie to przedstawia następujące zestawienie:

Republiki	Pszemica zwykła	Żyto	Proso	Bydło średniej jakości	Bekony tuczniaki
RSFR	77	76	77	900	1 250
Ukraińska SRR	67	64	67	880	1 200
Kazachska SSR	71	65	70	850	1 250
Uzbecka SRR	80	75	80	980	1 350
Turkmeńska SRR	80	75	80	890	1 350
Gruzińska SRR	80	75	80	970	1 350
Białoruska SRR	85	88	80	970	1 350
Litewska SRR	85	85	80	970	1 350
Estońska SRR	85	85	80	920	1 300

Ceny skupu są ponadto różnicowane wewnątrz dużych republik. Na przykład w Rosyjskiej Federacji wydzielonych jest 8 stref na zbożowe, w Kazachskiej SRR — 4 strefy. Różnica w cenach stref skrajnych wynosi w pszenicy 31%, w życie 54%. Ceny na żywiec bydłocy zróżnicowane są w Rosyjskiej Federacji według 7 stref, w Kazachskiej SRR według 3, a Kirgiskiej SRR według 2 stref. Dla cen na mleko i śmietanę wydzielono 8 stref w Federacji Rosyjskiej, w Kazachskiej SRR — 4, itp. Różnica między cenami na mięso i mleko wewnątrz poszczególnych republik nie przekracza 35%.

Bieżące ceny skupu wpływają stymulująco na produkcję i realizację przez kołchozy wysoko jakościowych i cennych produktów. Na przykład, pszenica twarda ceniona jest o 40% wyżej niż zwykła. Ceny jęczmienia browarnego są wyższe o 20%. Szczególnie dogodnie dla producentów ceny ustalone są dla takich roślin, jak fasola, gryka, groch itp. Bardziej atrakcyjne ceny stosuje się na gatunki sonecznika o większej zawartości tłuszczu i na gatunki ziemniaków zawierających większą zawartość krochmalu.

Zróżnicowanie cen skupu w zależności od wskaźników jakościowych daje się stwierdzić we wszystkich strefach, zarówno w produktach roślinnych, jak i zwierzęcych.

W celu stworzenia bodźców rozwoju produkcji nasion roślin zbożowych i olejnych, instytucje kontraktacyjne wypłacają kołchozom dodatkowe kwoty pieniężne do cen podstawowych:

Rodzaj nasion	Dopłata w % cen skupu			
	pszenica twarda	kuku- rydza celna	strącz- kowe	żyto
Elita	200	200	200	200
Superelita	300	300	300	300
Odsiew I	130	130	90	80
Odsiew II	120	120	85	75

Szczególnie dogodne są warunki opłaty za najbardziej plenne gatunki krzyżówek kukurydzy. Na przykład, za nasiona samozapylających się krzyżówek pierw-

szego odsiewu dopłaty za wskaźniki jakościowe dochodzą do 450—550% w stosunku do podstawowej ceny skupu.

Obok tego stosuje się inne bodźce zwiększania produkcji rolniczej. Na przykład, za sprzedaż nasion słonecznika, lnu, konopii, i innych roślin oleistych, producenci otrzymują po cenach obniżonych makuchy, przy sprzedaży buraków cukrowych — cukier. Ci ostatni otrzymują również bezpłatnie wysładki. Do roku 1960 transport produktów do punktów wylądowych na odległość do 25 km odbywał się na koszt kołchozów, obecnie koszty transportu przejęło państwo.

W związku z różnicami w nakładach na produkcję warzyw, ziemniaków i mięsa w różnych okresach roku, ustalono na te produkty ceny sezonowe. Stopień ich zróżnicowania w przekroju poszczególnych rodzajów produkcji w zależności od terminów produkcji i ich realizacji dochodzi do 25—45%.

Kołchozy i sowchozy sprzedają państwu produkty rolnicze na podstawie zawieranych na początku roku umów kontraktacyjnych, w których określana jest ilość, gatunek i jakość produktów, termin ich dostawy i ceny sprzedażne.

W celu zachęcenia producentów do wykonywania i przekraczania podjętych zobowiązań w zakresie produkcji i sprzedaży ich państwu, ustalone są specjalne premie, których wielkość zależy od stopnia wykonania i przekroczenia tych zobowiązań.

Poważnym bodźcem do wzmożenia produkcji są bezprocentowe zaliczki wypłacane kołchozom na poczet dostarczanych produktów. Wysokość zaliczek sięga 30% wartości produktów uwzględnionych w zobowiązaniach.

Bardzo duże znaczenie dla rozwoju rolnictwa w ZSRR miało obniżenie w 1961 i 1962 r. cen maszyn rolniczych, części zamiennych, paliwa i smarów, materiałów budowlanych, wprowadzenie ulg w podatku dochodowym oraz podwyższenie średnio o 35% cen skupu produktów zwierzęcych. W 1962 r. ceny skupu mięsa wołowego zostały podwyższone o 41%, wieprzowiny o 28%, baraniny o 15%, drobiu o 52%. Dzięki temu kołchozy otrzymują dodatkowo około 1,2 mld rubli rocznie. Pozwala to na podjęcie dodatkowych nakładów na mechanizację robót w produkcji zwierzęcej i budownictwie, co z kolei sprzyja zwiększeniu produkcji i zmniejszeniu kosztów własnych w produkcji zwierzęcej.

W rozliczeniu między kołchozami a państwem w ostatnich latach coraz wyraźniej przejawia się tendencja do osiągnięcia ekwiwalentnej wymiany między przemysłem a rolnictwem. Ilustracją tych tendencji w rozliczeniach między kołchozami a państwem może być następujące zestawienie wskaźników cen (ceny skupu 1952 = 100):

Wyszczególnienie	1957	1958	1960
Ogółem produkcja	266	296	299
w tym: zboża	617	695	717
bawełna	115	106	107
słonecznik	947	744	766
bydło	604	1 147	1 228
owce i kozy	839	1 382	1 462
mleko	362	404	405

Podwyżka cen skupu, łącznie z innymi środkami ekonomicznymi, sprzyja podniesieniu poziomu produkcji i umocnieniu bazy technicznej kołchozów i sowchozów.

W 1962 r. produkcja zbóż zwiększyła się w porównaniu z 1953 r. o 78%, w tym pszenica o 89%, a produkcja zwierzęca wzrosła w tym czasie o 63%.

W oparciu o wzrost produkcji globalnej zwiększył się skup państwowy, co widać z powyższej tabeli (w mln ton):

W 1962 r. państwowy skup zboża w porównaniu z 1953 r. zwiększył się o 25,5 mln ton, buraków cukrowych o 21 mln ton, produktów zwierzęcych więcej niż dwukrotnie.

Produkty	1953	1961	1962	1962 w % do 1953
Zboża	31,1	52,1	56,6	182
Bawełna	3,9	4,5	4,3	110
Burak cukrowy	22,9	47,7	43,9	192
Słonecznik	1,8	2,9	3,1	172
Ziemniaki	5,4	7,0	5,7	106
Owoce	1 193,0	2 303,0	2 870,0	241
Warzywa	2,5	5,5	5,9	236
Zwierzęta gospodarskie	2,1	4,5	5,2	246
Mleko	10,6	27,5	29,2	276
Jaja mld sztuk	2,6	7,8	8,5	327

W opraciu o wzrost produkcji rolniczej, zastosowanie nowych cen skupu i podjęcie innych środków ekonomicznych i organizacyjnych — wzrosły w ostatnich latach dochody pieniężne kolchozów i umocniła się ich ekonomika. Dochody pieniężne kolchozów w 1961 r. wzrosły w porównaniu z 1958 r. o 4,1 mld rubli, czyli o 43% i osiągnęły 13,6 mld rubli. W przeliczeniu na jeden kolchoz wzrosły w tym czasie od 125 do 337,7 tys. rubli.

W chwili obecnej głównym zadaniem rolnictwa ZSRR jest osiągnięcie takiego poziomu produkcji, który pozwoliłby podnieść spożycie produktów żywnościowych ludności kraju do poziomu naukowo uzasadnionych norm. Zastosowanie ekonomicznie uzasadnionych rozliczeń w zakresie produkcji rolniczej jest jednym z ważniejszych warunków wykonania tego zadania.

Opr. E. Bialski